

Ad Theodorum lapsum ii

Τοῦ αὐτοῦ πρὸς Θεόδωρον μοναχόν, σκεπτόμενον ἐξελθεῖν τοῦ μοναστηρίου καὶ γαμῆσαι καὶ πραγματεύεσθαι.

1 Εἰ καὶ δάκρυα καὶ στεναγμοὺς ἦν διὰ γραμμάτων δηλοῦσθαι, καὶ τούτων ἄν σοι τὴν ἐπιστολὴν ἐμπλήσας ἀπέστειλα· δακρύω δὲ ἐγὼ οὐχ ὅτι πραγμάτων φροντίζεις πατρῶων, ἀλλ' ὅτι τοῦ καταλόγου τῶν ἀδελφῶν σαυτὸν ἐξήλειψας, ὅτι τὰς πρὸς τὸν Χριστὸν συνθήκας κατεπάτησας. Ταῦτα φρίττω, ἐπὶ τούτοις ἀλγῶ, διὰ τοῦτο φοβοῦμαι καὶ τρέμω, καὶ οὐκ ἀδίκως. Ἰδιώτην μὲν γὰρ οὐδεὶς λειποστρατίας ἄν ποτε γράψαιτο, ὁ δὲ στρατιώτης ἅπαξ γενόμενος ἐὰν ἀλῶ λιποτακτήςσας περὶ τῶν ἐσχάτων ὁ κίνδυνος· Οὐ δεινόν, ὦ φίλε Θεόδωρε, τὸ παλαιόντα πεσεῖν ἀλλὰ τὸ μεῖναι ἐν τῷ πτώματι· οὐδὲ χαλεπὸν τὸ πολεμοῦντα τρωθῆναι, ἀλλὰ τὸ μετὰ τὴν πληγὴν ἀπογνόντα καταμελῆσαι τοῦ τραύματος. Οὐδεὶς ἔμπορος ἅπαξ ναυαγίῳ περιπεσὼν καὶ τὸν φόρτον ἀπολέσας, ἀπέστη τοῦ πλεῖν, ἀλλὰ πάλιν τὴν θάλασσαν καὶ τὰ κύματα καὶ τὰ μακρὰ διαπερᾶ πελάγη καὶ τὸν πρότερον ἀνακτᾶται πλοῦτον. Πολλάκις καὶ ἀθλητὰς θεωροῦμεν μετὰ πολλὰ πτώματα στεφανίτας γινομένους· ἤδη δὲ καὶ στρατιώτης πολλάκις φυγῶν ἔσχατον ἀριστεὺς ἀπεδείχθη, καὶ τῶν πολεμίων ἐπεκράτησεν. Πολλοὶ δὲ καὶ τῶν τὸν Χριστὸν ἀρνησαμένων διὰ τὴν τῶν βασάνων ἀνάγκην ἀνεμαχέσαντο τὴν ἦτταν πάλιν καὶ τὸν τοῦ μαρτυρίου στέφανον ἀπῆλθον ἀναδησάμενοι. Εἰ δὲ τούτων ἕκαστος ἐκ τῆς προτέρας πληγῆς ἀπέγνω, οὐκ ἂν τῶν δευτέρων ἀπῆλαυσεν ἀγαθῶν. Μὴ οὐ τοίνυν, ὦ φίλε, διότι μικρὸν σε τῆς στάσεως παρεσάλευσεν ὁ ἐχθρὸς, ἤδη καὶ σαυτὸν ὤσης ἐπὶ τὸ βάραθρον, ἀλλὰ στήθι γενναίως καὶ ἐπάνελθε ταχέως ὅθεν ἐξέβης, μὴδ' ὄνειδος νομίσης τὴν πρὸς ὀλίγον εἶναι ταύτην πληγὴν. Οὐδὲ γὰρ στρατιώτην ἰδὼν ἐπανήκοντα μετὰ τραύματος ἀπὸ πολέμου ὠνείδισας ἄν, ὄνειδος γὰρ τὸ ὅπλα ρίψαι καὶ τῶν πολεμίων ἔξω γενέσθαι, ἕως δὲ ἂν ἐστήκη τις μαχόμενος, κἂν βάλληται κἂν ὑποχωρῇ πρὸς βραχύ, οὐδεὶς οὕτως ἀγνώμων, οὐδὲ πρὸς τὴν πολεμικὴν ἀπειρος, ὡς ἐγκαλέσαι ποτέ. Τῶν γὰρ μὴ μαχομένων ἐστὶν τὸ μὴ τιτρώσκεσθαι, τοὺς δὲ πολλῶ τῷ θυμῷ κατὰ τῶν πολεμίων χωροῦντας ἔστιν καὶ βληθῆναι καὶ καταπεσεῖν, οἷον καὶ ἐπὶ σοῦ γέγονεν νῦν. Ἀθρόως γὰρ τὸν ὄφιν ἀνελεῖν ἐπιχειρήσας ἐδήχθη. Ἀλλὰ θάρσει, μικρᾶς σοι χρεια νήψεως καὶ οὐδὲ ἵχνος ὑπολειφθήσεται τοῦ τραύματος ἐκείνου, μᾶλλον δὲ θεοῦ χάριτι καὶ αὐτὴν τοῦ πονηροῦ συντρίψεις τὴν κεφαλὴν· μὴδὲ σε ταραττέτω τὸ ταχέως καὶ παρ' αὐτὴν ἐμποδισθῆναι τὴν ἀρχήν· εἶδεν γάρ, εἶδεν ὀξέως ὁ πονηρὸς τῆς σῆς ψυχῆς τὴν ἀρετὴν, καὶ γενναῖον αὐτῷ πολέμιον ἀυξηθήσεσθαι ἐκ πολλῶν ἐστοχάσατο· τὸν γὰρ εὐθέως τοσαύτη καὶ τηλικαύτη χρησάμενον κατ' αὐτοῦ τῆ σπουδῆ τοῦτον, εἰ παραμένον, ῥαδίως αὐτὸν καταπαλαίσειν ἤλπισεν. Διὰ τοῦτο ἐγρηγόρησεν, ἔσπευσεν, ἠγέρθη πολὺς κατὰ σοῦ, μᾶλλον δὲ κατὰ τῆς ἑαυτοῦ κεφαλῆς ἂν ἐθελήσης στήναι γενναίως. Τίς γὰρ σοῦ τὴν ὀξεῖαν καὶ εἰλικρινῆ καὶ ζέουσαν ἐπὶ τὰ ἀγαθὰ μετάθεσιν οὐκ ἐθαύμασεν; Ἐδεσμάτων μὲν γὰρ τρυφὴ παρεωρᾶτο, πολυτέλης δὲ ἔσθησις κατεπεφρόνητο, πᾶς τῦφος κατεπεπάτητο, πᾶσα ἡ περὶ τὴν ἔξωθεν σοφίαν σπουδὴ ἀθρόως ἐπὶ τὰ θεῖα μετενήνεκτο λόγια· ὅλαι μὲν εἰς ἀναγνώσεις ἡμέραι, ὅλαι δὲ εἰς εὐχὰς ἀνηλίσκοντο νύκτες· οὐκ ἀξίας ἦν μνησθῆναι πατρικῆς, οὐ πλοῦτον ἐν νῶ λαβεῖν· τὸ δὲ γονάτων ἄψασθαι καὶ ποσὶν προσδραμεῖν ἀδελφῶν τοῦτο πάσης εὐγενείας ἀνώτερον ἤδεις. Ταῦτα ἔθλιβεν τὸν πονηρόν, ταῦτα εἰς μάχην ἐξήγειρεν σφοδροτέραν· ἀλλ' οὐ καιρίαν ἔδωκε τὴν πληγὴν. Εἰ μὲν γὰρ μετὰ χρόνον πολὺν, μετὰ νηστείας τε συνεχεῖς καὶ τὴν χαμευνίαν καὶ τὴν ἄλλην ἄσκησιν κατέβαλεν, ἦν μὲν οὐδὲ τότε ἀπογνῶναι, πλὴν ἂν τις πολλὴν ἔφη τὴν

ζημίαν γεγενῆσθαι, μετὰ πολλοὺς πόνους καὶ ἰδρῶτας καὶ νίκας τῆς ἥττης γενομένης· ἐπειδὴ δὲ ἅμα τῷ πρὸς αὐτὸν ἀποδύσασθαι ὑπεσκέλισεν, τοσοῦτον ἦνυσε μὲν, ὅσον σὲ † σπουδαιότερον γενέσθαι πρὸς τὴν κατ' αὐτοῦ μάχην εἰργάσατο. Ἄρτι γάρ σοι ἐκπλέοντι, οὐκ ἐκ τῆς ἐμπορίας ἐπανιόντι, οὐδὲ πλήρη τὸν φόρτον ἐπιφερομένῳ, ὁ δεινὸς ἐπέθετο πειρατῆς· καὶ καθάπερ λέοντα γενναῖόν τις ἀνελεῖν ἐπιχειρήσας, ἐπειδὴν τὴν δорὰν ἐπιζύσειεν μόνον, ἐκείνον μὲν ἔβλαψεν οὐδέν, ἤγειρεν δὲ καθ' ἑαυτοῦ καὶ μᾶλλον ἀσφαλέστερον καὶ δυσάλωτον τοῦ λοιποῦ πεποίηκεν· οὕτω δὴ καὶ ὁ κοινὸς ἀπάντων ἐχθρὸς βαθεῖαν ἐπιχειρήσας πῆξαι τὴν πληγὴν, τούτου μὲν ἀπέτυχεν, ἐγρηγορέναι δὲ καὶ νήφειν τοῦ λοιποῦ παρεσκεύασε μᾶλλον.

2 Ὀλισθηρὸν ἢ ἀνθρωπίνῃ φύσιν καὶ ὀξὺ μὲν κλαπῆναι, ὀξὺ δὲ ἀνενεγκεῖν ἐκ τῆς ἀπάτης, καὶ ὡσπερ πίπτει ταχέως, οὕτω καὶ θάττον ἀνίσταται. Καὶ γὰρ ὁ μακάριος ἐκεῖνος ἀνὴρ, τὸν Δαυὶδ λέγω τὸν ἐκλεκτὸν βασιλέα καὶ προφήτην, ἠνίκα πολλὰ κατώρθωσεν, οὐκ ἔλαθεν ἄνθρωπος ὢν, ἀλλ' ἠράσθη ποτὲ γυναικὸς ἀλλοτρίας, καὶ οὐκ ἔστη μέχρι τούτου, ἀλλ' εἰργάσατο μὲν μοιχείαν διὰ τὴν ἐπιθυμίαν, εἰργάσατο δὲ καὶ φόνον διὰ τὴν μοιχείαν, ἀλλ' οὐκ ἐπειδὴ τηλικαύτως ἔλαβεν δύο πληγὰς, ἥδη καὶ τρίτην ἑαυτῷ δοῦναι ἐπεχείρησεν, ἀλλ' εὐθέως πρὸς τὸν ἰατρὸν ἀπέτρεχεν, καὶ τὰ φάρμακα ἐπετίθει. Ποῖα ταῦτα; νηστείαν, δάκρυα, θρήνους, εὐχὰς συνεχεῖς, τὸ τὴν ἀμαρτίαν πολλακίς ἀναγγέλλειν· καὶ οὕτως διὰ τούτων ἴλεων κατέστησεν αὐτὸν εἰς τε τὴν προτέραν ἐπανήλθεν ἀξίαν, ὥστε μετὰ μοιχείαν καὶ φόνον ἐπισκιάσαι πως δυνηθῆναι τὴν τοῦ παιδὸς εἰδωλολατρείαν τὴν τοῦ πατρὸς μνήμην. Ὁ γὰρ υἱός, ὁ τούτου Σολομῶν ἦν ὄνομα αὐτῷ, διὰ τῆς αὐτῆς ἐάλω παγίδος ἥσπερ καὶ ὁ πατήρ, καὶ γυναιξὶ χαριζόμενος ἀπέστη τοῦ πατρῷου θεοῦ. Ὅρα πόσον κακὸν τὸ μὴ κρατεῖν ἡδονῆς, ἀλλὰ τὴν τῆς φύσεως ἀνατρέπειν ἀρχὴν, καὶ ἄνδρα ὄντα γυναικῶν εἶναι δοῦλον. Αὐτὸν δὴ τοῦτον τὸν Σολομῶντα δίκαιον ὄντα πᾶσαν ἀφαιρεθῆναι τὴν βασιλείαν, διὰ δὲ τὴν τοῦ πατρὸς εὐδοκίμῃσιν τὸ τῆς ἀρχῆς ἔκτον μέρος ἀφῆκεν ἔχειν ὁ θεός. Εἰ μὲν οὖν σπουδὴ σοι περὶ τοὺς ἔξωθεν λόγους ἦν, εἶτα ἀπερραθύμῃσας δικαστηρίων καὶ βήματος καὶ τῶν ἐκεῖσε στεφάνων καὶ τῆς παρρησίας, σ' ἀναμιμνήσκων παρεκάλεσα ἂν ἐπανελθεῖν εἰς τοὺς ὑπὲρ ἐκείνων πόνους· ἐπειδὴ δὲ ὑπὲρ τῶν ἐν οὐρανοῖς τρέχομεν καὶ τῶν ἐπὶ γῆς λόγος ἡμῖν οὐδεὶς, ἑτέρου σε ἀναμιμνήσκω δικαστηρίου καὶ βήματος φοβεροῦ καὶ φρικώδους· «Πάντας γὰρ ἡμᾶς φανερωθῆναι δεῖ ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ.» Κρίτης δὲ καθῆται τότε, ὁ νῦν ἀθετούμενος ὑπὸ σοῦ. Τί οὖν ἐροῦμεν τότε; τί δὲ ἀπολογησόμεθα, ἐὰν ἐπιμένωμεν ἀθετοῦντες; τί ἐροῦμεν εἰπέ μοι; πραγμάτων φροντίδας προφασισόμεθα; ἀλλ' αὐτὸς προλαβὼν εἶπεν· «Τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπος, ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ.» Ἄλλ' ὑφ' ἑτέρων ἠπατησθαι; ἀλλ' οὐδὲ τὸν Ἄδὰμ πρὸς ἀπολογία ὤνησεν τὸ προβαλέσθαι τὴν γυναῖκα καὶ εἶπεῖν· «Ἡ γυνὴ ἦν ἔδωκάς μοι, αὐτὴ με ἠπάτησεν», ὡσπερ οὐδὲ τὴν γυναῖκα τὸν ὄφιν. Φοβερόν, ὦ Θεόδωρε, τὸ δικαστήριον ἐκεῖνο, οὐ κατηγορῶν δεόμενον, οὐ μάρτυρας περιμένον· «Πάντα γὰρ γυμνὰ καὶ τετραχλισμένα» τῷ δικάζοντι, καὶ οὐχὶ πράξεων μόνον ἀλλὰ καὶ ἐννοιῶν εὐθύνας ὑπέχειν δεῖ· «Κριτικὸς γὰρ ἐστὶν ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας» ὁ δικαστὴς ἐκεῖνος. Ἄλλ' ἴσως ἀσθένειαν φύσεως ἐρεῖς καὶ τὸ μὴ δυνηθῆναι ἐνεγκεῖν τὸν ζυγόν; Καὶ ποῖα αὕτη ἀπολογία, ζυγὸν μὴ ἰσχύσαι τὸν χρηστὸν ἐνεγκεῖν, φορτίον μὴ δυνηθῆναι βαστάσαι τὸ ἑλαφρόν; βαρὺ πρᾶγμα καὶ φορτικὸν ἢ τῶν κόπων ἀνάπαυσις; Καὶ πῶς ἐπὶ τοῦτο ἡμᾶς ὁ Χριστὸς καλεῖ; Λέγων· «Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς.» Καὶ πάλιν· «Ἄρατε τὸν ζυγὸν ἐφ' ὑμᾶς, ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστὸς καὶ τὸ φορτίον μου ἑλαφρόν.» Τί γὰρ ἑλαφρότερον, εἰπέ μοι, τοῦ φροντίδων καὶ πραγμάτων καὶ φόβων

καὶ πόνων ἀπηλλάχθαι, ἔξω τε τῶν τοῦ βίου κυμάτων ἐστάναι καὶ ἐν εὐδίῳ διάγειν λιμένι;

3 Εἰπέ δὴ μοι· τί σοι δοκεῖ τῶν ἐν κόσμῳ μακαριστὸν εἶναι καὶ ζηλωτὸν; Ἀρχὴν πάντως ἐρεῖς καὶ πλοῦτον καὶ τὸ παρὰ ἀνθρώποις εὐδοκίμειν. Καὶ τί τούτων ἀθλιώτερον, ὅταν πρὸς τὴν τῶν Χριστιανῶν ἐλευθερίαν συγκρίνηται; Ὁ μὲν γὰρ ἄρχων δῆμων ὑπόκειται θυμῷ καὶ πλήθους ὀρμαῖς ἀλογίστοις, φόβῳ τε ἀρχόντων μειζόνων, καὶ ταῖς ὑπὲρ τῶν ἀρχομένων φροντίσιν, καὶ ὁ χθὲς ἄρχων σήμερον ἰδιώτης· σκινηῆς γὰρ οὐδὲν ὁ παρῶν διενήνοχε βίος, ἀλλὰ καθάπερ ἐκεῖ βασιλέως μὲν οὗτος, ἄρχοντας δὲ ἐκεῖνος, ἕτερος δὲ στρατιώτου τάξιν πληροῖ, τῆς δὲ νυκτὸς καταλαβούσης οὔτε ὁ βασιλεὺς βασιλεύς, οὔτε ὁ ἄρχων ἄρχων, οὔτε ὁ στρατιώτης στρατιώτης, οὕτως καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, οὐκ ἀπὸ τοῦ προσώπου, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἔργων ἕκαστος λήφεται τὴν ἀξίαν ἀμοιβήν. Ἀλλὰ δόξα τίμιον, τὸ καταπίπτον «ὡς ἄνθος χόρτου»; ἀλλὰ πλοῦτος ὃν οἱ κεκτημένοι ταλανίζονται· «Οὐαὶ γάρ, φησί, τοῖς πλουσίοις.» Καὶ πάλιν· «Οὐαὶ τοῖς πεποιοῦσιν ἐπὶ τῇ δυνάμει αὐτῶν καὶ ἐπὶ τῷ πλήθει τοῦ πλοῦτου αὐτῶν καυχωμένοις.» Ὁ Χριστιανὸς οὐδέποτε ἐξ ἄρχοντος ἰδιώτης γίγνεται, οὐδὲ ἀπὸ πλουσίου πέννης, οὐδὲ ἄδοξος ἀπὸ ἐνδόξου, ἀλλὰ μένει πλουτῶν ὅταν πτωχέυῃ, καὶ ὑψοῦται ὅταν ταπεινοῦν ἑαυτὸν σπουδάζῃ· καὶ τῆς ἀρχῆς ἧς ἄρχει οὐ κατὰ ἀνθρώπων ἀλλὰ τῶν ἀρχῶν ἐξουσίαν ἔχει καὶ τοῦ κοσμοκράτορος τοῦ σκότους, οὐδεὶς αὐτὸν παραλῦσαι δύναται. «Καλὸν ὁ γάμος» σύμφημι κἀγώ. «Τίμιος γάρ, φησὶν, ὁ γάμος καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος, πόρνους δὲ καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ θεός.» Σοὶ δὲ οὐκέτι δυνατόν τὰ δίκαια φυλάξαι τοῦ γάμου. Τὸ γὰρ ἐπουρανίῳ συναφθέντα νυμφίῳ τοῦτον μὲν ἀφεῖναι, γυναικὶ δὲ ἑαυτὸν συνάψαι, μοιχεῖα τὸ πρᾶγμα, κἂν μυριάκις αὐτὸ σὺ γάμον καλῆς· μᾶλλον δὲ καὶ μοιχεῖας τοσοῦτω δεινότερον, ὅσῳ κρείττων ἀνθρώπων θεός. Μηδεὶς σε ἀπατάτω λέγων· γαμεῖν οὐκ ἐκώλυσεν ὁ θεός. Οἶδα τοῦτο κἀγώ· γαμεῖν μὲν οὐκ ἐκώλυσεν, ἀλλὰ μοιχεύειν ἐκώλυσεν· ὅπερ σὺ ποιεῖς, ἐὰν θέλῃς, ὃ μὴ γένοιτο, ὁμιλῆσαι γάμῳ ποτέ. Καὶ τί θαυμάζεις, εἰ γάμος ὡσπερ μοιχεῖα κρίνεται, ὅταν ἀθετῆται θεός; Οὐ μικρὸν ἄκουσον. Φόνος δικαιοσύνην ἠνεγκεν καὶ φιλανθρωπία μᾶλλον φόνου κατέκρινεν· ἐπειδὴ τὸ μὲν κατὰ γνώμην, τὸ δὲ κωλύοντος ἐγένετο θεοῦ. Διὸ τῷ μὲν Φινεῆς εἰς δικαιοσύνην ἐλογίσθη τὸ τὴν πορνευομένην γυναῖκα μετὰ τοῦ πορνεύοντος ἐκκεντῆσαι· τὸν δὲ Σαοὺλ ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ Σαμουήλ, ὅλας νύκτας πενθῶν καὶ δακρύων καὶ παρακαλῶν, οὐκ ἐξίσχυσεν ἐξελέσθαι τῆς καταδίκης, ἧς ἐξήνεγκεν κατ' αὐτοῦ ὁ θεός, ἐπειδὴ τὸν τῶν ἀλλοφύλων βασιλέα, δέον ἀνελεῖν, ἔσωσεν παρὰ γνώμην θεοῦ. Εἰ τοίνυν φιλανθρωπία μᾶλλον φόνου κατέκρινεν διὰ τὸ παρακουσθῆναι θεόν, τί θαυμάζεις εἰ γάμος μοιχεῖας καταδικάζει μᾶλλον, διὰ τὸ ἀθετεθῆναι Χριστόν; Ὅπερ γὰρ τὴν ἀρχὴν ἔφην· εἰ μὲν ἰδιώτης ἦσθα, οὐδεὶς σε ἂν λιποστρατίας ἐγράψατο· νυνὶ δὲ οὐκέτι κύριος εἶ σαυτοῦ, βασιλεῖ τηλεκουτῶ στρατευσάμενος. Εἰ γὰρ «ἡ γυνὴ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ὁ ἀνὴρ», πόσω μᾶλλον οἱ Χριστῷ ζῶντες οὐκ ἂν εἶεν αὐτοὶ τοῦ αὐτῶν σώματος κύριοι. Ὁ καταφρονηθεὶς νῦν ὑπὸ σοῦ αὐτός ἐστιν τότε ὁ δικάζων· τοῦτο ἐννόει δι' ὅλου, καὶ τὸν ποταμὸν τοῦ πυρός· «Ποταμὸς γάρ, φησὶν, πυρὸς εἴλκεν πρὸ προσώπου αὐτοῦ.» Καὶ ὅτι· οὐκ ἔστιν ἐκεῖνῳ παραδοθέντα τῷ πυρὶ προσδοκῆσαι κολάσεως τέλος. Ἄλλ' αἱ μὲν ἄτοποι τοῦ βίου ἡδοναὶ τῶν σκιῶν καὶ τῶν ὄνειράτων διαφέρουσιν οὐδὲν· πρὶν ἢ γὰρ τελεσθῆναι τὰ τῆς ἀμαρτίας, σβέννυται τὰ τῆς ἡδονῆς· αἱ δὲ ὑπὲρ τούτων κολάσεις πέρασ οὐκ ἔχουσιν. Τὸ μὲν ἡδὺ πρὸς ὀλίγον, τὸ δὲ ἀνιαρὸν αἰώνιον. Τί δὲ βέβαιον τῶν ἐν τῷ κόσμῳ, εἰπέ μοι; Πλοῦτος, ὁ μὴδὲ μέχρι τῆς ἐσπέρας μείνας πολλάκις; Ἀλλὰ δόξα; ἀλλ' ἄκουέ τις λέγοντος δικαίου· «Ὁ βίος μου ἐλαφρότερος δρόμεως.» Ὅσπερ γὰρ ἐκεῖνοι πρὶν ἢ στῆναι μεταπηδῶσιν, οὕτω καὶ αὐτὸς πρὶν ἢ παραγενέσθαι ἀφίπταται. Οὐδὲν ψυχῆς τιμιώτερον· καὶ οὐδὲ οἱ μωρίας εἰς ἔσχατον

έλασαντες ἠγνόησαν τοῦτο. Ψυχῆς γὰρ οὐδὲν ἀντάξιον, καὶ τῶν ἕξωθεν τις ποιητικὸς ἔφη. Οἶδα ὅτι οὐ παλαίων πρὸς τὴν τοῦ πονηροῦ πάλην ἀσθενέστερος γέγονας, οἶδα ὅτι ἐν μέσῃ τῶν ἡδονῶν ἔστηκας τῇ φλογί· ἀλλ' ἐὰν εἴπῃς πρὸς τὸν ἐχθρόν, ὅτι ταῖς ἡδοναῖς σου οὐ λατρεύομεν, καὶ τὴν ρίζαν πάντων τῶν κακῶν σου οὐ προσκυνοῦμεν, ἐὰν τείνης ἄνω τὸ ὄμμα, τινάξει τάχα τὴν φλόγα ὁ Σωτήρ, καὶ τοὺς ἐμβαλόντας σε εἰς τὸ πῦρ κατακαύσει, σοὶ δὲ ἐν μέσῃ τῇ καμίνῳ νεφέλην καὶ δρόσον ἀποστελεῖ καὶ πνεῦμα διασυρίζον, ὡς μηδὲ τῶν λογισμῶν σου καὶ τῆς συνειδήσεως ἄψασθαι τὸ πῦρ· μόνον σαυτὸν μὴ κατακαύσης. Καὶ γὰρ τὰς ὀχυράς τῶν πόλεων ὄπλα μὲν πάντα πολλάκις καὶ μηχανήματα τῶν ἕξωθεν οὐκ ἴσχυσεν καθελεῖν, προδοσία δὲ ἐνὸς ἢ δύο τῶν ἔνδον οἰκούντων πολιτῶν ἀπονητὶ παρέδωκεν τοῖς ἐχθροῖς. Καὶ νῦν μηδεὶς σε τῶν ἔνδον προδότῳ λογισμῶν, κὰν μυρία προσάγῃ μηχανήματα ἕξωθεν ὁ ἐχθρὸς, προσάζει μάτην.

4 Πολλοὺς ἔχεις Θεοῦ χάριτι καὶ μεγάλους τοὺς συναλοῦντας, τοὺς ἀλείφοντας, τοὺς ὑπὲρ τῆς σῆς τρέμοντας ψυχῆς· τὸν ἅγιον τοῦ Θεοῦ Βαλέριον, τὸν πάντα αὐτῷ τιμιώτατον ἀδελφὸν Φλωρέντιον, τὸν τὴν τοῦ Χριστοῦ σοφίαν σοφὸν Πορφύριον, καὶ ἑτέρους πολλοὺς. Οὗτοι καθ' ἐκάστην ὀλοφύρονται τὴν ἡμέραν ὑπὲρ σοῦ καὶ εὐχόμενοι οὐκ ἐπαύσαντο· καὶ ἔτυχον δ' ἂν ὧν ἐδέοντο πάλοι, εἰ μικρὸν γοῦν ἀπολύσαι σαυτὸν ἠθέλησας τῶν τοῦ πολεμίου βρόχων. Πῶς οὖν οὐκ ἄτοπον ἑτέρους μὲν μηδὲ νῦν ἀπογνῶναί σου τὴν σωτηρίαν, ἀλλὰ δι' ὅλου τὸ μέλος αὐτῶν ἀπολαβεῖν εὐχεσθαι, σὲ δὲ ἄπαξ πεσόντα μὴ θέλειν ἀναστῆναι, ἀλλὰ κεῖσθαι, μόνον οὐχὶ βοῶντα πρὸς τὸν ἐχθρόν· Σφάττε, παῖε, μὴ φείσῃ· «Μὴ ὁ πίπτων οὐκ ἀνίσταται;» ὁ Θεὸς ἔφη χρησμός. Σὺ δὲ μάχη τούτῳ καὶ ἀντιλέγεις· τὸ γὰρ πεσόντα ἀπογνῶναι, οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν εἰπεῖν ἢ ὅτι ὁ πίπτων οὐκ ἀνίσταται. Μὴ, παρακαλῶ, μὴ τοσοῦτον ἀδικήσῃς σαυτὸν· μὴ τοσαύτην ἡμῶν καταχέης ὀδύνην. Οὐ λέγω νῦν, ὅτε οὐπὼ εἰκοστὸν ἄγεις ἔτος, ἀλλὰ εἰ καὶ πολλὰ ποιήσας καὶ τὸν ἅπαντα βίον ἐν Χριστῷ ζήσας, ἐν ἐσχάτῳ γῆρα τοσαύτην ἔπαθες τὴν ἐπήρειαν, οὐδὲ τότε ἀπογνῶναι καλόν, ἀλλ' ἐν νῶ λαβεῖν τὸν ἐν σταυρῷ δικαιοθέντα λήστην, τοὺς περὶ τὴν ἐνδεκάτην ἐργασαμένους ὥραν, καὶ ὅλης τῆς ἡμέρας ἀπειληφότας τὸν μισθόν. Ὡσπερ δὲ οὐ καλὸν τοὺς ἐν ἐσχάτῳ τέρματι πεσόντας ἀπελπίζειν, ἐὰν σωφρονῶσιν, οὕτως οὐκ ἀσφαλὲς ταύτη τρέφεσθαι τῇ ἐλπίδι καὶ λέγειν ὅτι· μετὰ ταῦτα ... Τέως μὲν ἀπολαύσω τῶν ἡδένων τοῦ βίου ὕστερον δὲ ὀλίγον πονέσας τοῦ παντὸς ἀπολήψομαι χρόνου τοὺς μισθοὺς. Καὶ γὰρ μέμνημαί σου πολλάκις εἰρηκότος, ἠνίκα ἂν σοὶ πονηρὰ παρήνουν εἰς μουσεῖα φοιτῶντι· «Τί δαί; κὰν ἐν τῷ βραχεῖ χρόνῳ τούτῳ καλῶς καταλύσω τὸν βίον, πῶς ἀπελεύσομαι πρὸς τὸν εἰρηκότα· «Μὴ μέλλε ἐπιστρέφειν πρὸς Κύριον, μηδὲ ἀναβάλλου ἡμέραν ἐξ ἡμέρας.» Τοῦτον ἀνάκτησαι τὸν λογισμόν, καὶ δεῖσον τὸν κλέπτην· οὕτως γὰρ ὁ Χριστὸς τὴν ἐνθὲνδ' ἡμῶν ἕξοδον καλεῖ, διὰ τὸ ἀγνοοῦσιν ἐφίστασθαι. Ἐνόησον τὰς τοῦ βίου φροντίδας, τὰς ἰδία, τὰς κοινῇ γινομένας, τοὺς τῶν ἀρχόντων φόβους, τὸν τῶν πολιτῶν φθόνον, τὸν μέχρι τῶν ἐσχάτων πολλάκις ἐπαρτηθέντα κίνδυνον, τοὺς πόνους, τὰς ταλαιπωρίας, τὰς κολακειάς τὰς δουλοπρεπεῖς καὶ οὐδὲ τῶν ἀνδραπόδων τοῖς σπουδαίοις προσηκούσας, τούτων δὲ τῶν πόνων τὸν καρπὸν ἐνθάδε τελευτᾶν, οὗ τί γένοιτ' ἂν ἀλγεινότερον; Πολλοῖς δὲ οὐδὲ ἀπολαῦσαι ὑπὲρ ὧν ἐπόνεσαν συνέβη, ἀλλὰ τὴν πρώτην ἡλικίαν πόνους καὶ κινδύνους ἀναλώσαντες, ἠνίκα ἤλπισαν ἀπολήψεσθαι τοὺς μισθοὺς, ἀπῆλθον οὐδὲν ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν. Καὶ οὐκ ἀδίκως. Εἰ γὰρ τὸν ἐπὶ γῆς βασιλέα μετὰ τὸ πολλοὺς μὲν ὑπομεῖναι κινδύνους, πολλοὺς δὲ ἀνύσαι πολέμους, μόλις τις ὄψεται μετὰ παρρησίας, πῶς τὸν οὐράνιον ἰδεῖν δυνησεται τις τὸν ἅπαντα χρόνον ἑτέρῳ ζήσας καὶ στρατευσάμενος; 5 Εἶπω, βούλει, καὶ τὰς οἴκοι φροντίδας τὰς τῆς γυναικός, τὰς τῶν παιδῶν, τὰς τῶν οἰκετῶν. Ἀλγεινὸν μὴ κτήσασθαι παῖδας, ἀλγεινὸν καὶ κεκτῆσθαι· τὸ μὲν γὰρ μάτην ἐστὶν

γεγαμηκέναι, τὸ δὲ πικρὰν ὑπομένειν δουλείαν. Ἠρρώστησεν τὸ παιδίον, φόβος οὐ μικρός· ἀπῆλθεν ἄωρον, πένθος ἀπαραμύθητον· καὶ καθ' ἑκάστην ἡλικίαν διάφοροι φροντίδες ὑπὲρ αὐτῶν. καὶ φόβοι καὶ πόνοι πολλοί. Δεινὸν πενιχροτέραν λαβεῖν γυναῖκα, δεινὸν εὐπορωτέραν· τὸ μὲν γὰρ εἰς τὴν οὐσίαν ἔβλαψεν, τὸ δὲ εἰς αὐθεντίαν καὶ ἐλευθερίαν τὸν ἄνδρα. Τί δεῖ λέγειν τὰς τῶν οἰκετῶν μοχθηρίας; Βίος οὖν ἄρ' οὗτος, ὃ Θεόδωρε, εἰς τοσαῦτα μερίζεσθαι ψυχὴν μίαν, τοσοῦτοις δουλεύειν, τοσοῦτοις ζῆν, ἑαυτῷ δὲ μηδέποτε. Ἄλλ' οὐδὲν τούτων ἐστίν, ὃ φίλε Θεόδωρε, παρ' ἡμῖν καὶ αὐτὸν σε μάρτυρα καλῶ. Ὅτε γὰρ τὸν βραχὺν ἐκεῖνον χρόνον ἀνακύψαι τῶν κυμάτων ἠθέλησας, οἶσθα πόσης εὐφροσύνης ἀπέλαυσας καὶ χαρᾶς. Οὐ γὰρ ἐστίν, οὐκ ἔστιν ἐλεύθερος ἄλλ' ἢ μόνος ὁ Χριστῷ ζῶν. Οὗτος ἀπάντων ἀνώτερος ἔστηκεν τῶν δεινῶν· ὅταν αὐτὸς ἑαυτὸν ἀδικῆσαι μὴ βούληται, ἕτερος τούτῳ οὐκ ἰσχύσει βλάψαι ποτέ, ἄλλ' ἔστιν ἀνάλωτος, οὐ ζημία χρημάτων δακνόμενος· ἔμαθεν γὰρ ὅτι «οὐδὲν εἰσηνέγκαμεν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, δῆλον ὅτι οὐδὲ ἐξενεγκεῖν τι δυνησόμεθα»· οὐ πόθῳ φιλοτιμίας ἢ δόξης ἀλίσκόμενος· ἔμαθεν γὰρ ὅτι «Ἡμῖν τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει». Οὐ λοιδορῶν τις λυπεῖ, οὐ τύπτων παροξύνει· μία συμφορὰ Χριστιανῶ μόνη, τὸ προσκροῦσαι θεῷ· τὰ δὲ ἄλλα, οἷον χρημάτων ἀποβολήν, πατρίδος στέρησιν, τὸν ὑπὲρ τῶν ἐσχάτων κίνδυνον, οὐδὲ εἶναι τι νομίζει δεινόν. Καὶ ὁ πάντες πεφρίκασιν, τὸ ἐνθένδε ἐκεῖ ἀπελθεῖν, τοῦτο ἐκείνῳ τοῦ ζῆν ἴδιον. Ὅσπερ γὰρ ἂν τις εἰς ἄκρον σκόπελον ἀνελθὼν θεωρῇ τὴν θάλασσαν, καὶ τοὺς ταύτην πλέοντας, τοὺς μὲν ὑπὸ κυμάτων βαπτιζομένους, τοὺς δὲ ὑφάλοις προσαράσσοντας, ἄλλους δὲ ἐτέρωθι μὲν σπεύδοντας, ἐτέρωθι δὲ ἀγομένους, ὥσπερ δεσμίους τῇ τοῦ πνεύματος ῥύμῃ, καὶ πολλοὺς μὲν ὑποβρυχίους γινομένους, ἐνίους δὲ ἐπὶ σανίδος μιᾶς ἢ ἐπὶ τινος τῶν ἀπὸ τοῦ πλοίου φερομένους καὶ τοὺς μὲν ἀντὶ πλοίου καὶ πηδαλίου ταῖς χερσὶν χρωμένους μόναίς, ἄλλους δὲ νεκροὺς ἐπιπλέοντας, πολυειδῆ τινα καὶ πολυπρόσωπον συμφορὰν· οὕτω δὴ καὶ ὁ Χριστῷ στρατευόμενος, τῆς ταραχῆς τοῦ βίου καὶ τῶν κυμάτων ἑαυτὸν ὑπεξαγαγὼν καθῆται μὲν ἐν ἀσφαλεῖ καὶ ὑψηλῷ χωρίῳ. Τί γὰρ ἀσφαλέστερον καὶ ὑψηλότερον τοῦ μίαν ἔχειν φροντίδα, πῶς ἀρέσαι δεῖ θεῷ; Εἶδες, Θεόδωρε, τὰ ναυάγια τῶν ταύτην τὴν θάλατταν πλεόντων· διό, παρακαλῶ, φεῦγε τὸ πέλαγος, φεῦγε τὰ κύματα, καὶ ὑψηλὸν κατάλαβε χωρίον, ὅθεν οὐκ ἔστιν ἀλῶναι. Ἀνάστασις ἔστιν, Θεόδωρε, κρίσις ἔστιν, φοβερὸν κριτήριον ἡμᾶς ἐνθένδε ἐξελθόντας μένει. «Πάντας ἡμᾶς παραστῆναι δεῖ τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ». Οὐ μάτην ἠπεύχεται γέεννα, οὐκ εἰκὴ τοσαῦτα ἠτοιμάσται ἀγαθά. Σκιά, καὶ σκιάς οὐδαμινέστερα τοῦ βίου τὰ πράγματα, πολλῶν μὲν γέμοντα φόβων, πολλῶν δὲ κινδύνων, ἐσχατῆς δὲ καὶ † δουλείας. Μὴ δὴ ζημιω θῆς καὶ τοῦτον κάκεῖνον τὸν αἰῶνα, ἐξὸν ἀμφοτέρους κερδᾶναι, εἰ βούλοιο. Ὅτι δὲ καὶ τὰ ἐνθάδε κερδαίνουσιν οἱ Χριστῷ ζῶντες, διδάσκει Παῦλος λέγων· «Ἐγὼ δὲ ὑμῶν φεῖδομαι.» Καὶ πάλιν· «Τοῦτο δὲ λέγω πρὸς τὸ ὑμῖν συμφέρον.» Ὅρας τοίνυν, ὃ Θεόδωρε, ὅτι καὶ ἐνταῦθα τοῦ γεγαμηκότος ἀνώτερος ὁ τὰ τοῦ Κυρίου μεριμνῶν; Οὐκ ἔστιν ἀπελθόντα ἐκεῖ μετανοῆσαι. Οὐδεὶς ἀθλητής, ἐπειδὴν ἐξέλθῃ τὸ στάδιον καὶ διαλυθῇ τὸ θέατρον, πάλιν δύναται ἀναπαλαίειν ἢ ἀγωνίσασθαι. Ταῦτα ἀεὶ λογίζου καὶ τὴν ὀξείαν τοῦ πονηροῦ μάχαιραν συντρίψεις δι' ἧς πολλοὺς ἀναιρεῖ· αὕτη δὲ ἔστιν ἀπόγνωσις, διότι τοὺς καταβληθέντας ἐκκόπτει τῆς ἐλπίδος. Ἰσχυρὸν τοῦτο τὸ ὄπλον αὐτοῦ καὶ τοὺς ἀλόντας ἐτέρως οὐ κατέχει ἄλλ' ἢ τούτῳ δεσμεύων τῷ δεσμῷ, ὃν ἐὰν ἐθέλωμεν, θεοῦ χάριτι, διαρρήξαι δυνησόμεθα ταχέως. 6 Οἶδα τὸ μέτρον ἐξελθὼν τῆς ἐπιστολῆς, ἀλλὰ συγγνώμη· οὐ γὰρ οὐχ ἐκὼν εἰς τοῦτο προῆλθον, ἀλλ' ὑπὸ τῆς λύπης καὶ τῆς ἀγάπης ἀναγκασθεῖς, δι' ἣν καὶ ταύτην ἐβιασάμην ἑμαυτὸν γράψαι τὴν ἐπιστολήν, πολλῶν κωλυόντων καὶ λεγόντων· «Παῦσαι ματαιοπονῶν καὶ κατὰ πετρῶν οἷον σπείρων.» Ταῦτα ἔλεγόν μοι πολλοί. Ἐγὼ δὲ οὐδενὸς ἤκουσα· ἐλπίς γάρ, ἔφην πρὸς ἑμαυτὸν, θεοῦ θέλοντος,

ἀνύσειν τι τὰ γράμματα· εἰ δὲ ὅπερ ἀπευχόμεθα συμβαίη, τὸ γοῦν σιγῆς μὴ ἐγκαλεῖσθαι κερδανοῦμεν, καὶ ἐσόμεθα τῶν θάλατταν πλεόντων οὐ χείρους, οἱ τοὺς ὁμοτέχνους ὅταν ἴδωσι, τῆς νηὸς ἢ κυμάτων ἢ πνευμάτων βία λυθείσης, ἐπὶ σανίδος φερομένους, ἰστία καθελόντες καὶ ἀγκύρας χαλάσαντες καὶ εἰς ἀκάτιον ἐμβάντες, ἀνθρώπους ἀγνώστους, ἀπὸ δὲ συμφορᾶς ἐπιγιγνωσκομένους μόνον, ἀνασώζειν ἐπιχείρουσιν. Εἰ δὲ μὴ βούλονται ἐκεῖνοι, οὐδεὶς ἂν αὐτῶν τῆς ἀπολείας τοὺς ἐπιχειρήσαντας σώσαι, αἰτιάσαιτο. Ταῦτα τὰ παρ' ἡμῶν· πιστεύομεν δὲ ὅτι, θεοῦ χάριτι, ὑπάρξει καὶ τὰ παρὰ σοῦ, καὶ πάλιν σε διαπρέποντα κατὰ τὴν τιμίαν ἀγέλην ὀψόμεθα τοῦ Χριστοῦ. Ὑγιαίνοντά σε τὴν ἀληθῆ ὑγίειαν θᾶττον ἀπολάβοιμεν εὐχαῖς ἀγίων, ὧ φίλη κεφαλή. Εἴ τις σοι λόγος ἡμῶν ἐστὶ καὶ μὴ πάντῃ τῆς μνήμης ἡμᾶς ἐξέβαλες τῆς σῆς, ἀντιγράψαι καταξίωσον ἡμῖν· εὐφρανεῖ γὰρ ἡμᾶς ἢ σὴ ἐπιστολή· ἢ δὲ σὴ τελειότης τὰ ἔτι μειζρόνως νοεῖν δυναμένη καὶ ἡμᾶς ὠφελήσει καὶ γράφουσα καὶ προσευχομένη. Ἐρρῶσθαί σε εὐχόμεθα ἐν Κυρίῳ. Ἀμήν.